

Sandra J. Zidarič

ZLATA OBALA – GANA

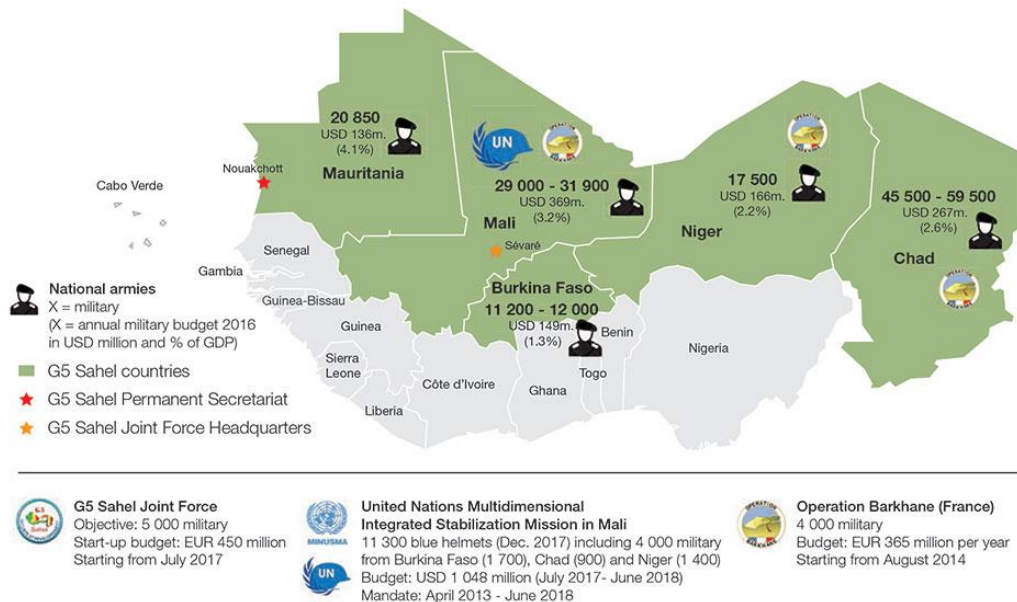
Gana, Zahodno afriška država v Gvinejskem zalivu, je bila do leta 1957 britanska kolonija z imenom Britanska zlata obala. Na volitvah leta 1946 je prvi premier in tudi predsednik države postal Kwame Nkrumah, ustanovitelj stranke CPP – *Convention People's Party*, ki je zmagal tudi na volitvah leta 1951. Zlata obala je bila prva podsaharska država, ki je se je osvobodila izpod kolonialnega jarma in marca 1957 razglasila neodvisnost ter dobila ime Gana ("kralj bojevnikov" v soninke jeziku). Leta 1966 je bil Nkrumah odstavljen z vojaškim udarom. Sledilo je obdobje menjav civilnih in vojaških vlad vse do leta 1981, ko je bil prepovedan večstrankarski sistem. Leta 1992 je ta z novo ustavo in po parlamentarnih volitvah ponovno zaživel.

Gana je regionalna sila, ena od ustanoviteljic Gibanja neuvrščenih, članica Afriške unije, Gospodarske skupnosti Zahodnoafriških držav – ECOWAS, Skupine G-24 in Skupnosti narodov – Commonwealth. Je unitarna ustavna demokracija – predsednik države je hkrati predsednik vlade. Aktualna vlada je bila izvoljena v decembru 2016, njen program pa sloni na promociji in razvoju privatnega sektorja, tujih neposrednih naložb ter na premagovanju infrastrukturnega proračunskega primanjkljaja v višini približno milijarde in pol dolarjev. Gana je bila še pred nekaj leti eno izmed najhitreje rastočih gospodarstev na svetu, v zadnjih petih letih pa se je eksplozivna rast BDP nekoliko znižala. Njeno gospodarstvo je močno odvisno od izvoza zlata, nafte in kakava, zato tudi od gibanja cen teh surovin na globalnem trgu.

Četudi za Gano lahko upravičeno rečemo, da je stabilna in varna demokratična država pa na drugi strani skrb za mir in varnost v regiji vzbujajo razmere v sosednjih državah, trgovina z drogami, rastoč terorizem na severu Sahel regije, ki se že tako sooča z mnogimi izzivi – od prehranskih, do okoljskih/klimatskih, gospodarskih itd.. Zaradi teh varnostnih groženj mora tudi vlada Gane resno delati na krepitvi skupne varnosti v regiji.

THE G5 SAHEL AND ITS JOINT FORCE

Sources: Touchard (2017), African Armed Forces; SIPRI (2017), Military Expenditure Database; MINUSMA and French Ministry of Defence

© 2018. Sahel and West Africa Club Secretariat (SWAC/OECD)

Ob koncu avgusta letos je nemška kanclerka Angela Merkel z večjo gospodarsko delegacijo obiskala Senegal, Nigerijo in Gano. V Gani se je srečala s predsednikom države Nano Akufo-Addom in med drugim "poudarila potrebo po izgradnji infrastrukture, industrije, razvoja podeželja, izobraževanja mladih" itd. Med obiskom so bili podpisani memorandumi o razumevanju s tremi podjetji – Voith, Bosch in VolksWagen. Med Nemčijo in Gano je 43 univerzitetnih partnerstev. Z razvojno pomočjo afriškim državam EU lahko zmanjša pritiske na (ne)legalne migracije iz Afrike v Evropo, predvsem v Nemčijo. Vendar, predsednik Gane Nana Akufo-Addo je v decembru 2017 na tiskovni konferenci ob obisku francoskega predsednika Emmanuela Macrona na splošno presenečenje prisotnih in javnosti jasno dal vedeti, da "Gana v svoji državi, svoji regiji in na svoji celini ne more več voditi oz. izvajati politike na podlagi tega, ali je slednja sprejemljiva za zahodni svet, Francijo ali Evropsko unijo, saj to ne deluje, ni delovalo in tudi ne bo delovalo." Nato je dodal, da se Afrika mora otresti kolonialne miselnosti. "Napačen je način razmišljanja – kaj Francija lahko stori za Gano?" Francija bo storila, kar hoče storiti zaradi same sebe ... Naša skrb je, kaj mi moramo storiti v 21. stoletju, da Afriko premaknemo naprej s točke, ko prosi za pomoč v dobrodelne

november 23, 2018

namene. Afriška celina ima tako bogate naravne vire, da lahko sama pomaga drugim... Moramo razmišljati, da zmoremo sami in ko bo enkrat prevladal takšen način razmišljanja se bomo lahko počutili svobodne."

Gre za eno najmočnejših in najbolj iskrenih novejših sporočil, ki jih je dal kak afriški voditelj, saj v Afriki čedalje bolj narašča trend ustvarjanja okolja, ki bi pritegnilo tuje neposredne naložbe, kot pa nenehno moledovanje za dobrodelna sredstva.¹ Gana je tudi večja prejemnica pomoči s strani EU, vendar je dala vedeti, da je čas, da se partnerstvo med njo in EU dvigne na višjo raven oz. da je čas, ko bi morala EU svoj fokus premakniti z Gane kot prejemnice pomoči na partnerstvo, ki temelji na skupnih interesih in vrednotah. Ne gre le za promocijo gospodarske rasti, ampak tudi za druge pomembne teme - skupni boj proti podnebnim spremembam in implementacijo Pariškega sporazuma, doseganje zastavljenih ciljev trajnostnega razvoja, boj proti ilegalnemu ribolovu, skrb za izobraževanje in odpiranje zaposlitvenih možnosti za mlade ljudi in za skupno delovanje na področju krepitve multilateralnih institucij, kar je v današnjem svetu ključnega pomena.

V začetku oktobra je Gano, vključno z Malavijem, Kenijo in Egiptom, obiskala tudi Melania Trump. Namen prve večje samostojne mednarodne poti ameriške prve dame je bil videti kako se realizira ameriška zunanja pomoč namenjena Afriki za varstvo in krepitev zdravja otrok in mater ter izobraževanje, četudi je Donald Trump že v začetku svojega mandata najavil 30 odstotno zmanjšanje sredstev, ki jih ZDA namenjajo svetu v humanitarne namene. Glede na oceno organizacije *ONE campaign*² utegne ta rez sredstev za odpravljanje revščine, ki so namenjena tudi programom za boj proti malariji, HIV/AIDS-u itd., posledično povzročiti do štiri milijone smrti in 26 milijonov novo okuženih z virusom HIV v naslednjih 15 letih. Ta neprijetna dejstva, vključno z izjavo Donalda Trampa o "umazanih (afriških) državah", so ameriško prvo damo pospremila na njeno afriško turnejo in jo postavila v dokaj neprijeten položaj, vendar je, po nekaterih ocenah, s svojo prisotnostjo in čustvenim nastopom delno omilila poteze ameriške administracije. Gana je do predsednika Trampa desetletja imela zelo dobre odnose z administracijo vseh treh njegovih predhodnikov. Leta 2008 se je v Gani mudil takratni ameriški predsednik George W. Bush, ki je predstavil ameriški program pomoči Gani

¹ Po podatkih OECD je Podsaharska Afrika prejemnica 25 odstotkov svetovne razvojne pomoči.

² <https://www.one.org/africa/>

november 23, 2018

na področju trgovine, zdravja, izobraževanja itd. Predsednik Barack Obama z družino se je v Gani mudil leta 2009, ko je poudaril, da je Gana model sodobne demokracije za vse afriške države. Letošnji obisk Melanije Trump v primerjavi s tem na mnoge Gance ni naredil vtisa. ZDA poudarjajo, da je Gana lahko bolj pomemben trgovinski partner z ZDA le, če ostane stabilno gospodarstvo, ki krepi svoje trgovinske in proizvodne zmogljivosti in si prizadeva zmanjšati revščino.

Močna demokracija

Politična stabilnost v Gani se opira na močne demokratične temelje. Vlada daje prednost industrijskemu sektorju, s pomočjo katerega se odpirajo delovna mesta in zagotavlja gospodarska rast. Močna gospodarska rast je osredotočena tudi na naftni in plinski sektor.

V Afriki, kjer smo danes priča krepitvi zahtev po demokratičnih normah, je Gana po petih svobodnih in pravičnih volitvah v zadnjih dveh desetletjih in po mirni predaji oblasti novoizvoljenim voditeljem/strankam primer močne demokracije, ki ustreza novodobnim zahtevam in kjer je vojska izgubila vpliv, ki ga je imela do leta 1992. Na političnem prizorišču že odtlej dominirata dve politični stranki Nova domoljubna stranka (NPP) in Narodni demokratski kongres (NDC), ki slonita na prepoznavni ideologiji oz. programu – NPP je socialdemokratska stranka, NDC pa liberalna demokracija. Analitiki ocenjujejo, da sta ti dve stranki volilne podpore deležni predvsem po geografskem, ne pa tudi etničnem ključu, a najverjetneje gre bolj za dejstvo, da v Gani ni prevladujoče etnične skupnosti, ki bi imela dovolj močan vpliv na volilno bazo.³ Ko gre za geografsko delitev Ashanti regija podpira NPP, Volta in Severna regija zanesljivo svoj glas namenjata NDC. Obe stranki podpirajo ugledne osebnosti in njihovi "klubi privržencev". Pravzaprav poznavalci ganske demokracije primerjajo volilno bazo dveh glavnih strank s strastnimi navijači nogometnih ali drugih športnih klubov.

³ Analiza iz leta 2007 priča ravno nasprotno, da etnični vpliv na volilne rezultate ostaja najpomembnejši tudi v Gani, čeprav navidezno bolj izstopajo nekateri drugi vplivi, ideološki, verski, stopnja izobrazbe, starost in spol volivcev, ocenjevanje dosedanje učinkovitosti strank/kandidatov itd. (Analysis Of The Effects Of Ethnicity On Political Marketing In Ghana)

https://www.researchgate.net/publication/265002629_Analysis_Of_The_Effects_Of_Ethnicity_On_Political_Marketing_In_Ghana

Glavne teme volilne tekme so v glavnem infrastrukturni projekti, znižanje cen storitev, ureditev sistema dohodkov in podpor, odplačilo dolgov, odprava šolnin itd. Ne NPP ne NDC ne podpirata kakšnih posebnih družbenih oz. ekonomskih skupin ali specifičnih gospodarskih aktivnosti in se skrbno izogibata politikam, ki bi utegnile negativno vplivati nanje, sploh pa na področju dela (sindikati, trgovinska združenja, samozaposlovanje itd.).

V državi poteka desetletja dolg boj proti korupciji, ki jo vlada skuša postaviti pod učinkovitejši nadzor.⁴ Navidezno nenadzorovana inflacija se kaže kot največji problem, ekonomska neenakost, revščina in pomanjkanje skrbi za podnebna vprašanja pa niso ustrezno obravnavane teme. Poleg tega bi bilo treba za večjo stabilnost ganske družbe preseči prepad med obubožanim severom in bogatim jugom in dodatno pozornost nameniti preprečevanju posledično nastale nove škode. Zato krepitev načrtovanja in implementacije sprejetega ostaja glavna naloga vlade, s katero bi se bilo treba spopasti odločneje kod kdaj prej.

Pred vlado Gane je še en izziv – povrniti bo morala zaupanje javnosti v politični sistem in demokratične institucije, saj se krepi prepričanje javnosti, da država slabo deluje, kar na daljši rok utegne povzročiti škodo.

Ko analitiki skušajo razčleniti in oceniti politične razmere v Gani se praviloma po nekaj kratkih ocenah o stabilni, varni in demokratični družbi ustavijo na gospodarskih temah in tem namenijo veliko več pozornosti. Razmerje politične moči v Gani igra izrazito pomembno vlogo pri oblikovanju in sprejemanju odločitev v sklopu politik države. Obe vodilni stranki se ponašata z dosežki na gospodarskem področju, vendar druga stran kovanca priča tudi o tem, da hkrati zavirata gospodarsko rast in učinkovitost, kar slabo vpliva predvsem na privatni sektor, v katerem najpogosteje preživijo ustaljeni cikeli menjave strank na oblasti le tisti podjetniki, ki simpatizirajo z aktualno vladajočo stranko. Zaradi znanega rivalstva med strankama se projekti, ki se začnejo v mandatu ene stranke, praviloma zapletejo ali celo prekinajo v mandatu druge. Izrazit primer je tri milijarde dolarjev vredna naložba kitajske Razvojne banke za infrastrukturne objekte, o kateri so potekala pogajanja v mandatu NDC

⁴ <https://www.againstcorruption.eu/reports/a-political-economy-analysis-of-corruption-in-ghana/>

november 23, 2018

stranke. Kljub temu, da je šlo za pomembno naložbo na področju naftnega in plinskega sektorja, železnice, ribolova in kmetijstva, so opozicijske stranke nastopile izrazito sovražno, rivalstvo pa je zajelo tudi vodilne člane NDC. Nekateri načrtovani projekti zato niso nikoli dočakali realizacije.

Pravzaprav analitiki govorijo o "ganskem paradoksu" med načrti na področju politične ekonomije in njihovo implementacijo. Na eni strani je močna in dinamična ekonomija ter presenetljiva (celo spektakularna) gospodarska rast, ki se je v letu 2017 več kot podvojila (leta 2016 3.6 %, leta 2017 pa 8.5%). Makroekonomski kazalci so relativno stabilni kot tudi blagovna menjava in javni sektor. Na drugi strani pa gospodarstvo trpi zaradi zadolženosti in brezposelnosti, asimetrične razporeditve prihodkov, proračunske podhranjenosti programov s področja sociale, narašča število revnih in obubožanih, hkrati z vsem naštetim tudi socialne napetosti. Prebivalstvo se pritožuje nad neizpolnjenimi obljubami in si želi sprememb. Skratka, ganski primer je le eden izmed tistih, ki dokazujejo, da demokracija ni zdravilo za vse, kadar so na voljo neustrezne izbire oz. rešitve.

Gospodarsko sodelovanje z Gano

Za Slovenijo ima Gana potencial trajnejšega gospodarskega partnerstva, sodelovanja na multilateralnem področju, med državama je formalizirano tudi meduniverzitetno sodelovanje. V Ljubljani se je letošnje 7. Mednarodne konference *Dan Afrike* udeležila močna gospodarska

november 23, 2018

delegacija iz Gane pod vodstvom namestnika ministra za zunanje zadeve in regionalno integracijo. Poleg 17 ganskih podjetij s področja gradbeništva, bančništva, kmetijstva, živilsko-predelovalne industrije in energetike je v delegaciji bila tudi namestnica ganskega ministra za razvoj gospodarstva.

Gana je relativno stabilen in predvidljiv trg za tuje naložbe, ki sloni na dokaj trdni demokratični tradiciji in funkcionalnih institucijah. Volitve v državi potekajo pravično in mirno, prav tako prenos oblasti s poraženih na zmagovalne stranke in kandidate. V tem je tudi njena prednost, ko gre za gospodarsko sodelovanje s tujino. Po vseh ekonomskih kazalcih se uvršča visoko, je hitro rastoče gospodarstvo (naložbe v izobraževanje in znanost, dostopnost informacij, porast uporabe svetovnega spleta in mobilne telefonije) in je pogosto ocenjena kot "zgodba o uspehu".⁵ Vendar naraščajoča inflacija in devalvacija ganske valute cedi vse od leta 2013 meče slabo luč na to makroekonomsko "zgodbo o uspehu". Najbolj negativen vpliv na gospodarstvo Gane ima energetski sektor, predvsem na strani distribucije. Vlada je leta 2015 podpisala triletni sporazum z IMF o posojilu v vrednosti 918 milijonov dolarjev za stabilizacijo gospodarstva. Inflacija je sicer upadla, a gospodarske razmere ostajajo težke z najmanj devet odstotnim fiskalnim deficitom in 73 odstotnim dolgom v razmerju z BDP. Za zagotovitev dolgoročneje gospodarske stabilnosti vlada Gane potrebuje razširitev IMF programov.

Med večjimi izzivi, ki zavirajo tuje neposredne naložbe so zapleteni administrativni postopki, šibka produktivnost, drage finančne storitve, nezadostno razvita infrastruktura, nejasnosti v lastninski zakonodaji, nezanesljiva oskrba z vodo in elektriko in nekvalificirana delovna sila. Uveljavljanje zakonodaje in politik je šibko, javna naročila so pogosto nejasna, neredek problem pa so še neplačniki. Skrb vzbujajoči so tudi trendi v investicijski politiki s spremembo *Zakona o centru za spodbujanje naložb v Gani* iz leta 2013. Kljub tem izzivom je Gana zaradi svojih surovin (zlato, kakav, nafta/plin), dobrega upravljanja, politične stabilnosti in reform politik postala ena izmed boljših lokacij za naložbe v podsaharski Afriki.

⁵ <https://www.bti-project.org/en/reports/country-reports/detail/itc/GHA/> - BTI 2018 | Ghana Country Report

november 23, 2018

Kljub vsemu naštetemu je naložbena klima v Gani relativno dobro naklonjena tujim naložbam, brez diskriminacije podjetij v tuji lasti, z naložbeno zakonodajo, ki varuje vlagatelje pred razlastitvijo in nacionalizacijo, z jamstvom, ki vlagateljem omogoča prenos dobička iz Gane in nižjo stopnjo korupcije kot pri nekaterih regionalnih partnerjih. Med najbolj obetavnimi panogami so agroživilski sektor, predelava hrane, tekstil in oblačila, predelava nafte, plina in mineralov, obnovljiva energija, ter pod-panoge povezane z rudarstvom. Nova vlada si prizadeva poenostaviti poslovanje, ohraniti fiskalno disciplino, spodbuditi preglednost in odgovornosti poslovanja ter zajezi korupcijo. Skratka, ustvariti ugodno okolje za pritegnitev neposrednih tujih naložb.

